

BOUWHISTORISCHE OPNAME
MET WAARDESTELLING
EN
VERKENNEND
KLEURONDERZOEK

BBA

BUREAU
VOOR
BOUWHISTORIE
EN
ARCHITECTUURGESCHIEDENIS
V.O.F.

**Voormalige
Rijkswerf Willemsoord
Gebouw 66**

Den Helder

Voormalige Rijkswerf Willemsoord
gebouw 66, Den Helder

Voormalige Rijkswerf Willemsoord
gebouw 66, Den Helder

Bouwhistorische opname met waardestelling
en verkennend kleuronderzoek

BBA
Bureau
voor
Bouwhistorie
en
Architectuurgeschiedenis
v.o.f.

INHOUD

VOORWOORD	6
OVERZICHT OBJECT	7
HISTORIE	12
BESCHRIJVING EN ANALYSE	12
EXTERIEUR	12
gevels algemeen	12
vensters en deuren algemeen	13
vergelijking elders	13
noordgevel	15
zuidgevel	16
oostgevel	18
westgevel	19
INTERIEUR	21
indeling en constructie	21
vloeren	25
KLEURSTELLING	27
EXTERIEUR	27
deuren, ramen en kozijnen	27
conclusie kleurstelling exterieur	29
INTERIEUR	29
wanden	29
standvinken	29
deuren	29
ingebouwd kantoor	30
conclusie kleurstelling interieur	32
WAARDESTELLING	33
LEESWIJZER	33
BESCHERMINGSWIJZEN	34
CULTUURHISTORISCH WAARDERING (contextuele waardestelling)	34

Algemene cultuurhistorische waarden	34
Ensemblewaarden	34
Architectuur- en bouwhistorische waarden	35
Gaafheid en zeldzaamheid	35
MONUMENTWAARDEN (interne waardestelling)	35
Bouwmassa, exterieur en constructie	35
Interieur en afwerking	37
WAARDESTELLINGSREPRESENTATIETEKENINGEN	38
SAMENVATTING	41
BRONNEN en LITERATUUR	42
BIJLAGE 1 Redengevende omschrijving rijksmonument	43
COLOFON	45

VOORWOORD

In verband met voorgenomen herbestemming van de voormalige mastenloods, gebouw 66 op de Rijkswerf Willemsoord in Den Helder, is op verzoek van [REDACTED] van [REDACTED] architecten een bouwhistorisch onderzoek op hoofdlijnen met waardstelling en een verkennend kleuronderzoek uitgevoerd door het Bureau voor Bouwhistorie en Architectuurgeschiedenis (BBA) te Utrecht.

Gebouw 66 is in 1826 gebouwd naar ontwerp van Jan Blanken, is beschermd als rijksmonument (registernummer. 508464) en behoort tot het complex van de Rijkswerf Willemsoord te Den Helder (complexnummer 508460). (zie bijlage 1) Het perceel zelf staat bekend als Den Helder, sectie D nr. 5988 (afb. 1, kadastertekening).

Het onderzoek dat heeft plaatsgevonden op 29 september j.l. en de bijbehorende rapportage zijn uitgevoerd door dr.ing. [REDACTED] en drs. [REDACTED]. Een oudere bouwhistorische opname (1997, [REDACTED] e.a.) in opdracht van de gemeente Den Helder is meegenomen in het onderzoek.

In verband met de voortgang van het proces is voorafgaand aan de hier voorliggende definitieve versie van het rapport een tussentijdsverslag opgesteld, d.d. 15 oktober 2020. Het definitieve rapport bevat de uitwerking van het onderzoek met bijbehorende foto's als onderbouwing.

[REDACTED]
[REDACTED]

Utrecht, november 2020

OVERZICHT OBJECT

Gebouw 66, de voormalige mastenloods (object M) gebouwd in 1826 naar ontwerp van Jan Blanken is gesitueerd aan de zuidzijde van het complex Rijkswerf Willemsoord in Den Helder tussen het dokkanaal Boerenverdriet en de ketelmakerij. Ten oosten van de mastenloods ligt een lange scheepshelling.

1 Kadastrale kaart met de actuele situatie van het gebied rondom gebouw 66 (in oranje). De kaart is noordgericht. (Herkomst: www.kadaster.nl; bewerking rs)

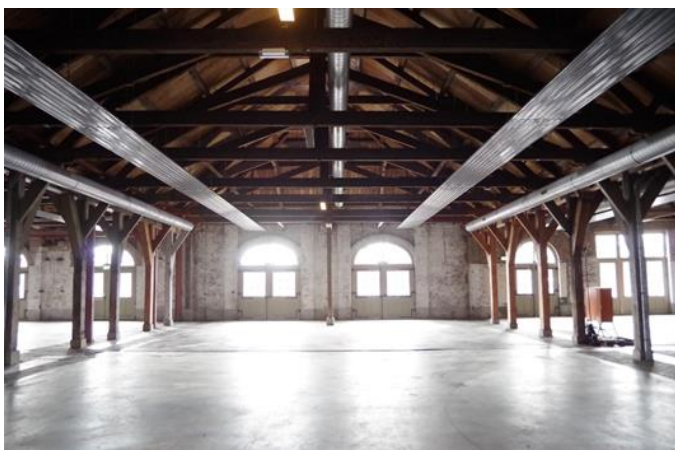
2 Luchtfoto met rechtsonder gebouw 66 [De Kunstuitleen]. Het noorden is boven. (Herkomst: www.google.nl/maps)

3 Gebouw 66 gezien vanuit het noordoosten.

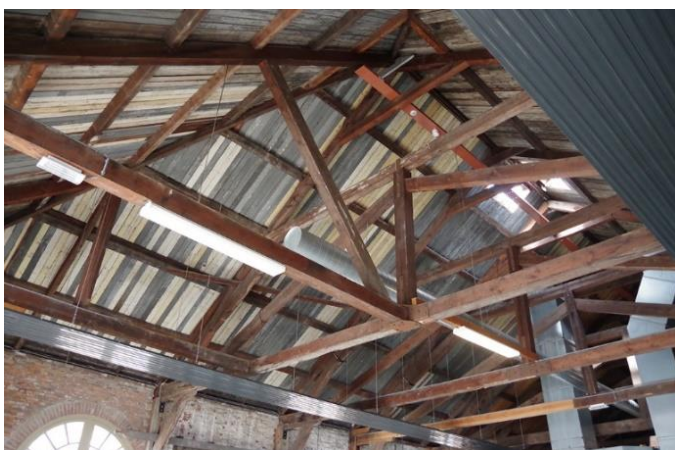
4 Gebouw 66 gezien vanuit het zuidoosten.

5 Interieur gebouw 66 gezien in noordelijke richting.

6 Interieur gebouw 66 gezien in zuidoostelijke richting.

7 Samengestelde spantconstructie van westelijke beuk.

8 Ingebouwd kantoortje uit 1915 in noordoosthoek.

HISTORIE

Beknopt overzicht van de bouwgeschiedenis ¹:

1825-1826

Het door Jan Blanken (1755-1838) als mastenloods op de voormalige Rijkswerf Willemsoord in Den Helder ontworpen gebouw, heeft in de loop van de jaren verschillende wijzigingen ondergaan zowel in de gevels als in de houten constructie. De bouw werd in 1825 aanbesteed en de oplevering volgde in 1826. Het gebouw behoort tot de eerste bouwphase van de Rijkswerf van 1813 tot 1827. De tweede bouwphase was van 1857 tot 1866. In die periode vond de eerste aanpassing van het gebouw plaats.

1860

In 1860 werd in de mastenloods ook een mastenmakerij ingericht. Hiertoe werd een separatieschot geplaatst en in de gevel een viertal ramen uitgebroken en voorzien van tuimelramen.

1883-1888

In 1883 worden herstel werkzaamheden aan het dak verricht. Delen van het dak worden van een nieuwe dakbedekking voorzien bestaande uit *Rijnsche dakleien* (34 bij 23 cm). Er is sprake van een vijfde kap. Dit is een dwarskap aan de noordzijde ten opzichte van de andere vier parallelle kappen. Dit betekent dat de dwarskap (met doorgaand dakschild en de aanpassing van de kapconstructie) er al voor 1883 moet zijn geweest.

In 1888 werden in de mastenloods twee hellingen voor torpedoboten gemaakt. Hiertoe is de meest oostelijke beuk aan de zuidzijde met vier traveeën (12 meter) ingekort.

1915

In 1915 werden de torpedoloods en de twee aangrenzende beuken ingericht als ijzermagazijn. De vierde meest westelijke beuk bleef in gebruik als mastenloods. De zuidgevel werd vervangen door een nieuwe gevel met in totaal tien deurkozijnen (zes in de bestaande breedtemaat en vier bredere exemplaren) met kalven en ronde bovendorpels. In de noordgevel werden vier van dergelijke deurkozijnen geplaatst. Voorts werden twee deuropeningen in de noordgevel dichtgemetseld en in de oostgevel één deuropening. In de gevels van het kantoor van de bewaarder in de noordoosthoek werden de rondboogvensters naar beneden toe verlengd en raamkozijnen geplaatst. In het interieur scheidde een rasterwerk het ijzermagazijn van de mastenloods. Bergplaatsen binnen het ijzermagazijn waren ook door rasterwerk van elkaar gescheiden. In en voor de magazijnen werd een smalspoorbaan met draaiplateau aangelegd. Tevens volgde aanpassingen aan enkele spanten om daar een loopkatsysteem aan te brengen. Stalen balken en resten van een bevestiging met klinknagels zijn daar nog overblijfselen van.

¹ Dit overzicht is naast observaties gedaan bij het op 29 september uitgevoerde onderzoek mede gebaseerd op [REDACTED] & [REDACTED] 1997.

1943

Tijdens de oorlog werd de mastenloods (westelijke beuk) door een bombardement beschadigd. De zuidgevel en een gedeelte van de westgevel en een deel van het dak van de westelijke beuk waren dusdanig beschadigd dat deze gesloopt moesten worden. Nog in de oorlog is het hersteld.

1947/1952

In 1947 werd een deel van zuidgevel verbouwd en kreeg de westelijke beuk een grote deuropening. De loopkat van de kraan kon van binnen naar buiten gereden worden.

In 1952 is het zuidelijk deel van de oostgevel vervangen en zijn in het interieur kolomvoeten en de fundering ervan versterkt met beton. In de zuidgevel van de oostelijke beuk werd in het interieur een betonbalk ingebracht en de geveltop nieuw opgemetseld met daarin een venster. De leien dakbedekking werd vervangen door shingles.

Jaren zeventig

De stellingen in gebouw 66 zijn in deze jaren vervangen door een nieuw loopkatsysteem. Mogelijk zijn de stalen portalen hier een restant van. Het smalspoortraject en een bergplaats aan de zuidzijde werd gesloopt. Het draaiplateau was tot 1997 nog zichtbaar in de vloer.

1997 tot heden

Vanaf 1997 heeft een restauratie van het exterieur plaatsgevonden waarbij scheuren in het metselwerk hersteld zijn en door houtrot aangetaste delen van kozijnen, ramen en deuren vervangen. Opvallend is dat bij een aantal rondboog bovenramen in het interieur de spaakroeden verdeling zonder profilering is uitgevoerd die bij andere (oudere) ramen wel aanwezig is. In de zuidgevel zijn de beide deuren in de derde beuk (v.l.n.r. gezien) vervangen door twee segmentboogvormige deuren naar voorbeeld van deuren uit 1915. Het transformatorstation ingebouwd in de zuidwesthoek is verwijderd. De bijbehorende stalen deur in de zuidgevel is vervangen door een houten deur en in de westgevel is een deuropening met dubbele houten deur met metselwerk ingeboet. Ter plaatse is een rondboog bovenlicht naar oorspronkelijk model teruggebracht. In plaats van de shingles (dakbedekking 1952) zijn weer leien aangebracht zoals oorspronkelijk ook het geval was.

In het interieur zijn aangetaste delen van de houtconstructie vervangen. Slechte delen van het houten dak (beschot en sporen) zijn conform het oorspronkelijke dak vernieuwd. De vloer (op historische foto's zijn steltonplaten zichtbaar en het draaiplateau van de smalspoor) is vervangen door een nieuwe geluiddempende dekvloer (gasbeton met rubber?). Waar nodig heeft funderingsherstel plaatsgevonden. Leidingen en kabels liggen in goten met een betontegel afdekking. In twee nieuwe inbouwelementen zijn ten behoeve van het huidige gebruik voorzieningen als toiletten, keuken, cafébuffet, berging en technische ruimtes geconcentreerd. Er zijn hierbij stalen wenteltrappen en omloop met stalen hekken roostervloeren toegepast.

BESCHRIJVING EN ANALYSE

EXTERIEUR

Het eenlaags bakstenen gebouw op oorspronkelijk een vierkant grondplan bestaat uit vier noord-zuid gerichte beuken, ieder onder een eigen schilddak met daartussen zakgoten. Aan de noordzijde zijn de vier eindschilden vervangen door een langgerekt omlopend dakschild. Aan de zuidzijde is de oostelijke beuk ingekort en daar van een nieuwe topgevel als afsluiting van het zadeldak voorzien. De dakbedekking bestaat uit leien in maasdekking. De nokvorsten en hoekkepers zijn met lood bekleed. Deze oorspronkelijke dakbedekking is teruggebracht bij de renovatie in 1997. Op enkele plaatsen bevinden zich daklichten.

Gevels

De gevels boven een hardstenen plint opgetrokken van baksteen in kruisverband worden horizontaal geleed door een hardstenen cordonband en afgesloten door een geprofileerde houten gootlijst.

Bij de zuidgevel, die in 1915 in zijn geheel vernieuwd is en deels na oorlogsschade weer hersteld, ontbreekt de plint en de cordonband. De topgevel van de oostelijke travee is in 1952 boven een betonnen balk nieuw opgetrokken en van een venster voorzien.

Bij het zuidelijk deel van de oostgevel zijn de plint en de cordonband van grijs cementpleister en niet meer van hardsteen, sinds dit deel van de gevel eveneens in 1952 opnieuw (met oude stenen) is opgemetseld.

De zuidgevel bevatte oorspronkelijk per beuk een drietal deuren met bovenlicht, zoals in de oostelijke beuk en waarvan nog één resteert in de westelijke beuk. Mogelijk zijn hierbij oude kozijnen hergebruikt. De vier bredere deuren met een segmentboogvormig bovenlicht in de middelste traveeën dateren in aanleg uit 1915. De twee deuren in de rechter travee zijn bij de laatste renovatie in 1997 hersteld in deze vorm. De grote samengestelde deur in de westelijke travee dateert uit 1947. De smalle houten deur vervangt een stalen deur die bij een niet meer aanwezig trafostation behoorde.

De oorspronkelijke indeling van de noordgevel was per beuk een deur met aan weerszijden een rondboog bovenlicht. In de oostelijke beuk is de oorspronkelijke deur met bovenlicht behouden. Het bovenlicht aan weerszijden daarvan is uitgebreid met respectievelijk een venster en een deur (1915). Daarnaast zijn er twee bredere deuren geplaatst in 1915 in plaats van de deur met aan weerszijden een bovenlicht. Het westelijk deel van de noordgevel heeft de oorspronkelijke indeling behouden. Hier bevinden zich nog twee oorspronkelijke deuren geflankeerd door een bovenlicht.

De oost- en de westgevel bevatten beide een reeks rondboog bovenlichten zoals van oudsher het geval is geweest. In de oostgevel is in 1915 een venster toegevoegd (kantoor) en in de westgevel bevindt zich één dubbele deur conform de oorspronkelijke breedte met bovenlicht. De deur is waarschijnlijk later toegevoegd. Een andere dubbele houten deur zonder bovenlicht is verwijderd en het metselwerk is aangeheeld. Ter plaatse is een rondboog bovenlicht naar oorspronkelijk model teruggebracht. Een niet oorspronkelijk klein venster aan de noordzijde van de westgevel is volledig vernieuwd.

Vensters en deuren algemeen

De oorspronkelijke rondboog gevelopeningen bevatten afwisselend alleen een rondboogvenster ofwel een combinatie van een dergelijk venster als bovenlicht van een deur of van een venster. Solitaire rondboog vensters zijn altijd boven de hardstenen cordonband geplaatst. In geval van een bovenlicht in combinatie met een deur of venster is de cordonband onderbroken en is een houten tussendorpel (kalf) toegepast. De ontlastingsbogen van alle vensteropeningen zijn voorzien van een hardstenen sluitsteen met uitzondering van één in de zuidgevel.

De rondboog bovenlichten zijn in algemene zin in aanleg uit de bouwtijd. De vensters in de noordoosthoek ter plaatse van het ingebouwde kantoor zijn in 1915 aangebracht. De dubbele deuren (met bovenlichten) zijn in aanleg deels uit de bouwtijd en deels conform bestaande deuren in 1915 aangebracht. De bredere deuren met segmentboogvormige bovenlichten of bredere deuren in segmentboogvorm dateren in aanleg uit 1915.

Bij de rondboogbovenlichten is er een verschil in detaillering. De solitaire bovenlichten hebben alle een verzwaarde middenstijl. Deze valt extra op doordat deze thans wit geschilderd is. Bij rondboogbovenlichten in combinatie met een deur of venster ontbreekt deze verzwaarde middenstijl. Uitzondering hierop vormt de deur in de westgevel. Hier heeft het bovenlicht wel een verzwaarde middenstijl. Waarschijnlijk was het oorspronkelijk alleen een bovenlicht en was geen deur gepland. De deur zal later toegevoegd zijn.

Net als bij de andere deuren ontbreekt bij de vier bredere deuren in de zuidgevel de verzwaarde middenstijl in het segmentboogvormige bovenlicht. De twee bredere segmentboogvormige dubbele deuren in de noordgevel hebben geen afzonderlijk bovenlicht. Hier vormen de deur en een kwartsegmentboog een geheel. Ook de verzwaarde ‘middenstijl’ ontbreekt hier. Verder hebben alle bovenlichten een spaakvormige roedenverdeling.

Alle deuren bevatten alle glas in de bovenpanelen. De maatverdeling van de ruiten is echter verschillend. De smalle deuren met rondboog bovenlicht zijn voorzien van 6-ruits panelen en de brede deuren met segmentboogvormige bovenlicht van 9-ruits panelen. De brede deuren zonder apart bovenlicht hebben 4-ruits bovenpanelen.

De draairichting van een aantal deuren is gewijzigd bij de laatste renovatie. Bij de deuren die om veiligheidsredenen nu naar buiten draaien is het zware smeedijzeren geheng aan de buitenzijde gemonteerd.

Vergelijking elders

De voormalige mastenloods is opgetrokken in een sobere neoclassicistische vormtaal, gebruikelijk voor dergelijke gebouwen in die tijd. Deze bouwstijl werd in Nederland geïntroduceerd ten tijde van Lodewijk Napoleon en zou geruime tijd gangbaar blijven. Het gebouw is te vergelijken met enkele weliswaar jongere gebouwen die een zelfde soort architectuur kennen, zoals bijvoorbeeld de affuitenloods uit 1866, op het eveneens door Jan Blanken begin negentiende eeuw gemoderniseerde marine dok in Hellevoetsluis.

Noordgevel

12 Overzicht van de noordgevel met aan de oostzijde (links) een venster, twee deuren in de oorspronkelijke breedte. De linker dubbele deur is altijd een deur geweest, de rechter dubbele deur is later toegevoegd net als het dubbele venster (1915). Daarnaast zijn er twee bredere deuren (1915). Oorspronkelijk was hier ook een dubbele deur met rondboog bovenlicht met aan weerszijden een rondboog bovenlicht, zoals thans aan de westzijde (rechts) nog het geval is.

13 en 14 Westelijk deel van de noordgevel met oorspronkelijke indeling van een dubbele deur met rondboog bovenlicht geflankeerd door een rondboog bovenlicht zonder de verzwaarde middenstijl.

15 Detail oostelijk deel van de noordgevel. De dubbele deur met bovenlicht is uit de bouwtijd. Het dubbele raam met hardstenen lekdorpel links ervan is in 1915 geplaatst, evenals de deur rechts ervan (rand foto). Geen van de bovenlichten is voorzien van een verzwaarde middenstijl. Dit kan erop duiden dat alle drie bedoeld waren als bovenlicht van een deur.

16 Detail hardstenen lekdorpel van de vensters.

17 Twee bredere deuren zonder apart bovenlicht boven een kalf in de noordgevel. In de ontlastingsbogen een hardstenen sluitsteen. Dit geveldeel bevatte oorspronkelijk ook een dubbele deur met rondboog bovenlicht in het midden geflankeerd door een rondboog bovenlicht.

Zuidgevel

18 Overzicht zuidgevel 1995. (herkomst foto Hangelbroek Gouweter Architecten, 1997 [?])

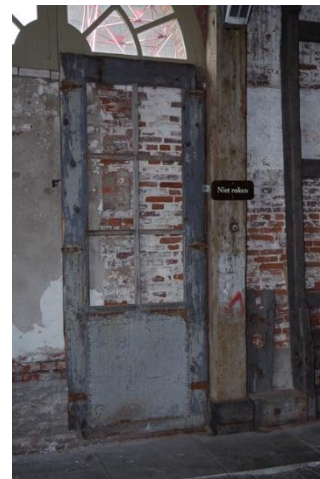
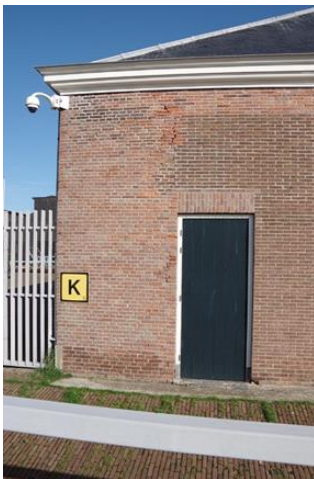
19 Linkerzijde zuidgevel voor restauratie 1997. De driedelige deur die oorspronkelijk geheel demontabel waardoor de opening in één keer geopend kon worden, dateert van na 1943. De stalen deur uiterst links behoort tot een trafo. (herkomst foto [redacted] en [redacted], 1997)

20 Rechterzijde zuidgevel voor restauratie 1997. De twee recht gesloten deuren onder een stalen balk dateren van 1947. (herkomst foto [redacted] en [redacted], 1997)

21 Overzicht zuidgevel na de restauratie 1997. De zuidgevel heeft geen hardstenen plint en cordonband.

22 De twee middenbeuken bevatten ieder twee brede deuren, waarvan die aan de rechterzijde hersteld naar voorbeeld van de linker deuren uit 1915. Het metselwerk is hersteld. Het linkerdeel van de gevel bevat een driedelige deur (na 1943) met rechts een dubbele deur met rondboogbovenlicht en links een houten deur.

23 Houten deur ter plaatse van de stalen deur van het inmiddels verdwenen transformatorstation.

24 Gerestaureerde driedelige deur, uitgevoerd met vaste midden deur en zijdeuren met een dranger.

25 In het interieur bewaard gebleven deur van de driedelige deur.

26 Dubbele deur met rondboog bovenlicht zonder verzwaarde middenstijl in linker (west)beuk in de oorspronkelijke breedtemaat. In de ontlastingsboog ontbreekt de hardstenen sluitsteen.

27 Een bredere dubbele deur met segmentboogvormig bovenlicht uit 1915 in de middelste beuken. In de ontlastingsboog een hardstenen sluitsteen. In het metselwerk vertanding van in 1943 hersteld metselwerk (links) in metselwerk 1915 (rechts).

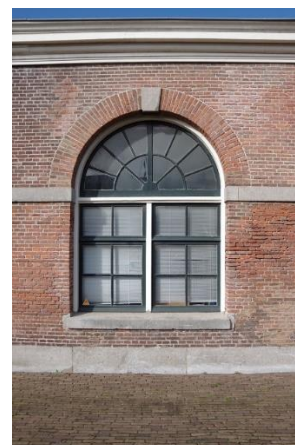
28 De oostelijke beuk bevat op de begane grond drie dubbele deuren met een bovenlicht in de oorspronkelijke breedtemaat. De draairichting (naar buiten toe) van de middelste deur is gewijzigd. De topgevel is in 1952 boven een betonnen balk nieuw opgetrokken en van een venster voorzien.

29 Detail gevel met verschillend metselwerk, uit 1915 en 1952; de oostgevel is in 1952 deels nieuw opgemetseld met hergebruik van oude steen.

30 Venster in topgevel met bakstenen lekdorpel, mogelijk bedoeld voor meer licht in de oostelijke beuk.

Oostgevel

31 Oostgevel gezien vanuit het zuidoosten. Het zuidelijk deel van de gevel is herbouwd met oude stenen.

32 Venster in noordelijk uiteinde van de oostgevel, behoort bij het in 1915 ingebouwde kantoor-tje. Net als bij de dubbele deuren het geval is heeft het bovenlicht van het venster geen verzwaarde middenstijl. De ontlastingsboog bevat wel een sluitsteen.

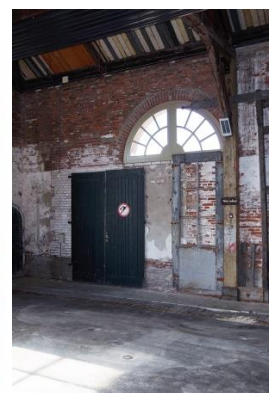
33 Detail metselwerk oostgevel. Het zuidelijk deel is in 1952 opnieuw opgemetseld met oude stenen.

Westgevel

34 Westgevel gezien in zuidelijke richting. De gevel is voorzien van een hardstenen plint en cordonband.

35 De eerste travée (achter het hek) bevat een rondboogbovenlicht met verzwaarde middenstijl; onder de cordonband een later ingebracht smal venster dat in maat en positionering sterk afwijkt van de andere vensters van het kantoorje in noordoosthoek. Het venster is geheel vernieuwd in 1997.

36 Zuidelijk uiteinde van de westgevel met rechts van de dubbele deur met bovenlicht een bij de restauratie in 1997 teruggebracht rondboogbovenlicht.

37 Het zuidelijk uiteinde van de westgevel met een houten dubbele deur voor de restauratie in 1997.

38 In het interieur tegen de wand opgeslagen deuren.

39 Solitair rondboog bovenlicht met verzwaarde middenstijl.

40 Bovenlicht van een dubbele deur of van een venster.

41 en 42 Duim van het zwaar uitgevoerd geheng van de deuren. Die met de afgeronde kop (appeltje) wordt onderaan toegepast en die met de uivormige beëindiging (peertje) bovenaan. Dit heeft zijn nut bij het inhangen van de deuren.

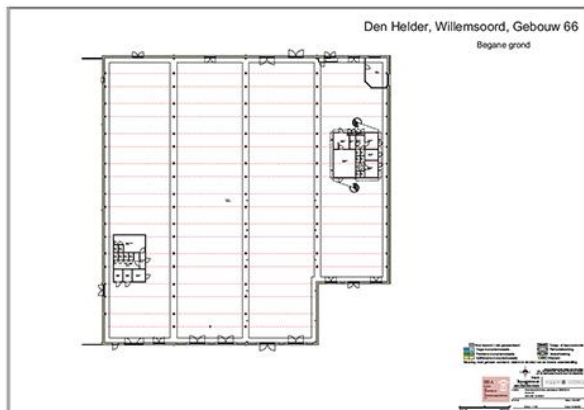
Vergelijking Hellevoetsluis

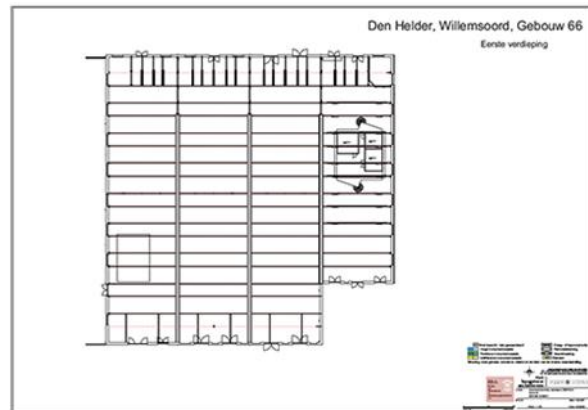
43 Droogdok Hellevoetsluis door Jan Blanken aangelegd begin negentiende eeuw met herbouwde pomphuis. (2003, RCE 501.856)

44 Affuitenloods in het marine dok te Hellevoetsluis gebouwd in 1866. (1996, RCE 320.452)

INTERIEUR

45 Plattegrond begane grond.

46 Plattegrond verdieping.

Indeling en constructie

Het interieur is verdeeld in een viertal noord-zuid gerichte beuken, waarvan de oostelijke is ingekort. Iedere beuk is overkapt met een eigen schilddak. De vier dakschilden aan de noordzijde zijn vervangen door één doorlopend dakschild en de constructie is aangepast.

Zowel in de meest westelijke als meest oostelijke zijbeuk bevindt zich een moderne (1997) inbouw met toiletten, berg- en installatieruimten. Tegelijkertijd is de vloer vernieuwd.

De houten constructie van het gebouw bestaat uit reeksen standvinken die een dekbalk dragen waarop de samengestelde spanten rusten, bestaande uit een spant in combinatie met een hangwerk (in de vorm van een afgeschoorde makelaar).

48 Kappincipe spant in combinatie met een hangwerk (rs)

De houten stijlen op natuurstenen poeren staan afwisselend 2,70 en 3,30 meter uit elkaar en zijn alternerend zonder, en met korbelen en schoren uitgevoerd. In het verlengde van de smalle travee/portaal zonder schoren bevindt zich in de gevel een venster en in het verlengde van de brede travee met schoren en korbelen een blinde muur.

Op enkele spanten zijn gehakte telmerken aangetroffen. Op diverse plaatsen staan opschriften op de kapconstructie. Deze beslaan de gehele periode van de bouwgeschiedenis.

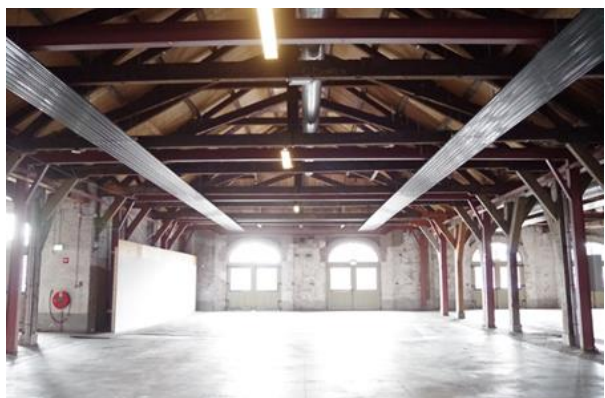
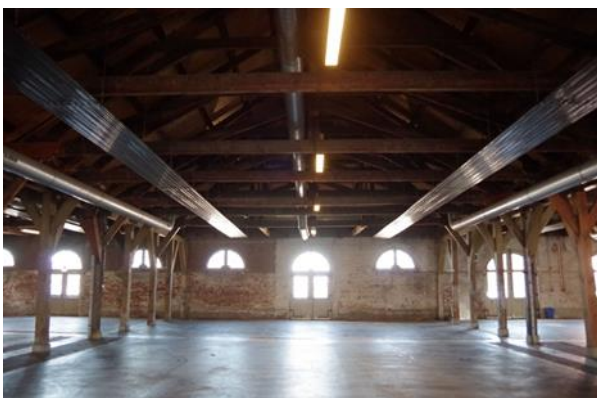
Als gevolg van wijzigingen in het gebruik (1888 en 1915) zijn enkele houten dekbalken vervangen door stalen balken met klinknagels en zijn in de kapconstructie trekstangen aangebracht. Een zestal stalen portalen in de tweede beuk vanuit het oosten behoort tot een in de jaren zeventig ingebouwd, en thans verdwenen loopkatsysteem.

49 Interieur gezien vanuit het noordwesten. Van de standvinken is een aantal vernieuwd in 1997.
 50 Interieur gezien vanuit het zuidoosten. In de beuk op de voorgrond (2de vanuit het oosten) zijn tussen de houten stijlen van de constructie stalen portalen van een loopkatsysteem uit de jaren zeventig van de vorige eeuw bewaard gebleven.

51 Interieur westbeuk gezien naar het noorden
 52 Interieur gezien naar het zuiden.

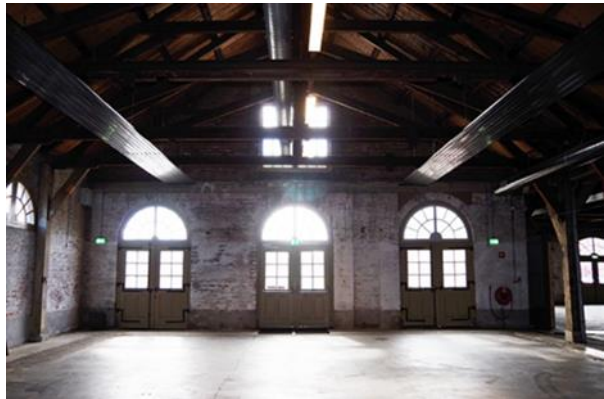

53 Interieur westelijke middenbeuk gezien naar het noorden
 54 Interieur westelijke middenbeuk gezien naar het zuiden.

55 Interieur oostelijke midden beuk gezien naar het noorden en gezien naar het noorden.

56 Interieur oostelijke midden beuk gezien naar het noorden en gezien naar het zuiden.

57 Interieur ingekorte oostbeuk gezien naar het noorden.

58 Interieur ingekorte oostbeuk gezien naar het zuiden.

59 Interieur gezien in westelijke richting. Smalle travee zonder schoren met in het verlengde een venster.

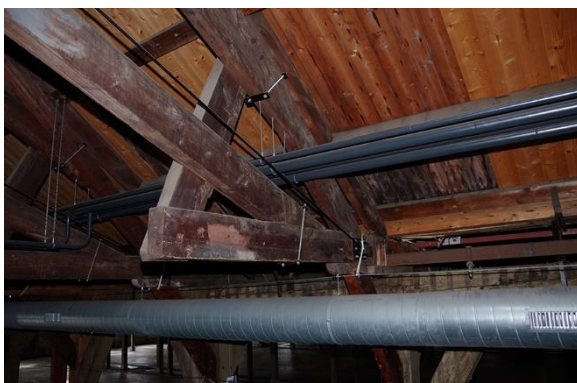
60 Interieur gezien in westelijke richting. Brede travee met schoren met in het verlengde een blind geveldeel.

- 61 De houten stijlen op natuurstenen poeren lopen door tot de gevels met uitzondering van de zuidgevel waar de muurstijlen ontbreken en de muur versterkt is met steunberen.
 62 De zware korbelen van de stijlen (standvinken) die dekbalken in noord-zuidrichting (onder de zakgoten) dragen, hebben geen slof onder de dekbalk.
 63 De slanker uitgevoerde korbelen die dekbalken in oost-westrichting dragen hebben een slof.

- 64 Deel van de kapconstructie aan de zuidzijde. Iedere beuk heeft hier een dak met eindschild. De balken zijn aan deze zijde opgelegd in de muur en rusten niet op een houten stijl tegen de muur. Deze muur versterkt met gemetselde steunberen is in 1915 opnieuw opgetrokken.
 65 Deel van de kapconstructie bestaande uit een spant met hangwerk in de oostelijke beuk; het dakbeschot bestaat uit hergebruikte geverfde delen. In de nok is een daklicht opgenomen.

- 66 en 67 Aangepaste spantconstructie. De trekbalke aan de onderzijde van het spant is doorgezaagd en de trekkrachten worden opgevangen door de bij de voet van de makelaar samenkomende trekstangen.

68 Geklonken stalen liggers als vervanging van houten dekbalken.

69 Met ijzeren stroppen versterkte houten constructie.

70 Gehakt telmerk XV in de nok van de spantconstructie.

71 Opschriften op de kapconstructie beslaan een groot deel van de historie. Bijvoorbeeld 15/8/93 [1893] C. Borreman en J. Borreman; [...] 13 juli 1908 of [...] 12-6-1942, [...] 1-7-'68 , enzovoort.

72 en 73 Moderne (1997) inbouwen met installatieruimten, bergruimten en toiletten.

Vloeren

De vloeren zijn bij de restauratie en herinrichting in 1997 vervangen. De vloer van steltenplaten die er tot die tijd lag is vervangen door een geluiddempende dekvloer (gasbeton met rubber?). De kabel- en leidinggoten afgedekt met betonnen deksels liggen deels binnen een strook klinkers. Het restant van een smalspoor met draaiplateau is met de nieuwe vloer verdwenen.

74 Vloer van steltonplaten. (herkomst foto [redacted] en [redacted], 1997).

75 Restant smalspoor met draaiplateau in de vloer. (herkomst foto [redacted] en [redacted], 1997)

76 en 77 De huidige vloer bestaat uit een geluiddempende dekvloer (gasbeton met rubber?); de kabelgoten afgedekt met betonnen deksels liggen deels binnen een strook klinkers.

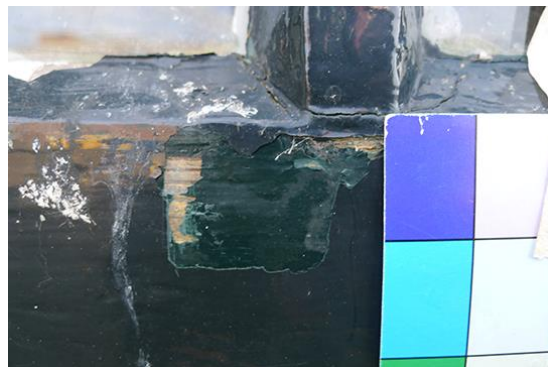
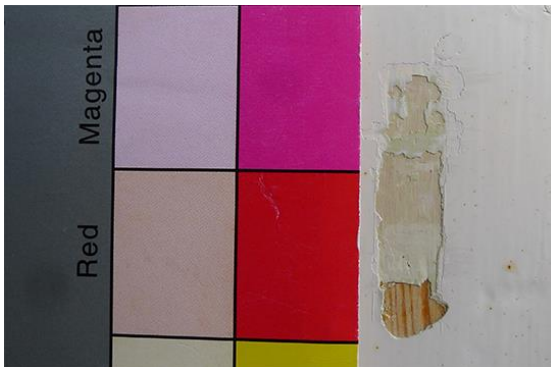
KLEURSTELLING

EXTERIEUR

Deuren, ramen en kozijnen

77 Oorspronkelijke deur aan de noordzijde. Het kozijn is wit geschilderd en de deuren en het bovenlicht zijn donkergroen van kleur.

78 Het verfpakket op de stijl van het deurkozijn bestaat uit meerdere lagen (room)witte verf.

79 Het verfpakket op de deuren bestaat uit een grijze grondverf en twee lagen groene verf.

80 Het verfpakket op het raam van het bovenlicht bestaat uit een witte ondergrond (loodmenie?), grijze grondverf en twee lagen groene verf, waarbij de eerste laag lichter van kleur is.

81 Op het witgeschilderde kalf (tussendorpel van het kozijn) zijn sporen van een groene verf achtergebleven.

82 Solitair bovenlicht. Het kozijn en verzwaarde middenstijl zijn wit geschilderd en het raam donkergroen.

83 Detail verzwaarde middenstijl. Onder de witte verf is groene verf aangetroffen in meerdere lagen. De onderdorpel van het kozijn is met zink afgedekt.

84 Op het kozijn is behalve roomwitte verf aan de dagkant ook restanten van een groene verf. aangetroffen.

85 In het interieur bewaard gebleven groen geschilderde deur. Waar deze rondboogdeur oorspronkelijk geplaatst was is onbekend.

86 Het verfpakket bestaat uit een lichte grondlaag, een laag lichtgrijze grondverf, een laag groene verf, een laag bruine verf en een laag donkergroene verf. Deze laatste verflaag is sterk verweerd.

Conclusie kleurstelling exterieur

De gevels zijn van oudsher uit gevoerd in schoonmetselwerk boven een hardstenen plint en met een hardstenen cordonband. Ook de sluitstenen van de ontlastingsbogen van de gevelopeningen en de lekdorpels van de vensters in van het ingebouwde kantoor in de noordwesthoek zijn details in hardsteen. De dakbedekking bestaat uit grijze leien in maasdekking met loden hoekkepers en nokvorsten. Het houtwerk is geschilderd.

Bij de laatste restauratie is aan het exterieur het nodige aan onderhoud gepleegd waarbij delen hout zijn vervangen en is het hout kaal gemaakt bij schilderwerkzaamheden gelet op het geringe aantal verflagen.

De kleurstelling van het houtwerk aan het exterieur is voor zover te achterhalen altijd groen (ramen en deuren) in combinatie met roomwit/gebroken wit (kozijnen en gootlijst) geweest. De thans witgeschilderde verticale stijl in het midden van de solitaire rondboogramen was ook groen net als de ramen.

Het groen van de deuren en ramen was echter minder donker dan het huidige standgroen. Deze lichtere kleur groen is aangetroffen op de oude deur die in het interieur wordt bewaard. De referentie hiervoor is NCS S 5540-G. Op de deuren en ramen buiten is als eerste afwerking een donkerder maar wel iets geliger groen aangetroffen maar zoals gezegd dit zal niet de afwerking uit 1826 zijn. Het wit is niet spierwit maar iets gelig. De referentie hiervoor is NCS S 0804-Y10R (Boonstoppel SD 4235, 'kalksteen geelachtig')

INTERIEUR

Wanden

De bakstenen muren zijn met een witte raaplaag (kalk) afgewerkt geweest met een zwart geverfde plint. De raaplaag was niet over de volle hoogte aangebracht maar reikte tot de onderdorpel van de bovenlichten, of wel de cordonband in de buitengevel. In een latere fase is het metselwerk daarboven gewit.

Standvinken

Waarschijnlijk waren de standvinken net als de kapconstructie oorspronkelijk niet geverfd. Dit zal later bij wijziging in gebruik zijn gebeurd. Sommige stijlen tegen de muren zijn bij het witten mee gewit. Ook de zwart geverfde plint is op sommige stijlen terug te vinden.

Een kleur die is aangetroffen op de houten stijlen van de constructie is een licht okergeel. De referentie hiervoor is NCS S 1515-Y20R.

Een tweede laag over het licht okergeel die op een groot deel van de standvinken van de draagconstructie is aangetroffen is een licht groenig grijs. De referentie hiervoor is NCS S 2010-Y10R.

Deuren

De deuren waren mogelijk oorspronkelijk grijs geschilderd, in feite niet meer dan een grondverf. Een dergelijke afwerking van deuren in dienstruimten, zoals in forten en in kelders kwam in de negentiende eeuw vaker voor. Of de ramen oorspronkelijk ook grijs waren

geschilderd is niet vastgesteld. Maar is niet ondenkbaar. Later zijn de deuren in een groenig grijze kleur geschilderd. Uiteindelijk hebben een crèmekleur gekregen die ook op het ingebouwde kantoor is toegepast, waarbij het geheng contrasterend zwart is geschilderd.

Ingebouwd kantoor

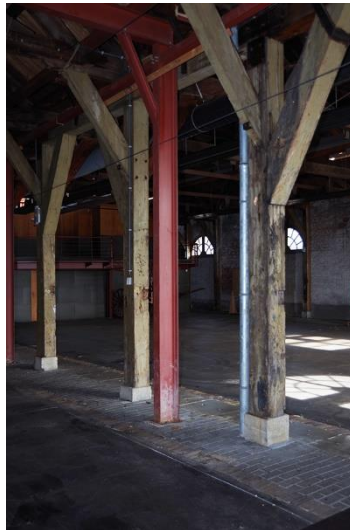
Het hout van het kantoor uit 1915 in de noordoosthoek is thans in twee kleuren geschilderd, een crèmekleur en een licht grijzig bruin / zandkleur. Foto's van voor de restauratie en het kleuronderzoek wijzen uit dat het houtwerk aanvankelijk in één kleur groenig grijs was geschilderd. De referentie is NCS S4010-Y10R. Deze kleur is ook op de deuren aangetroffen.

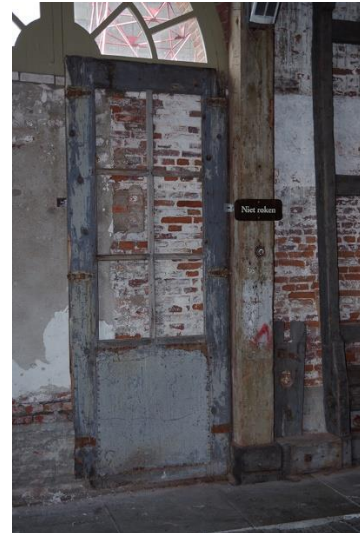
87 en 88 Het metselwerk is deels met een witte raaplaag afwerkt. De plint was oorspronkelijk zwart geverfd. Later is ook het bovenste deel van de muren wit gesausd.

89 Op de muur restant van zwart geverfde plint; eronder is de muur met grijze pleister aan gesmeerd.
90 Op de onderzijde van de wit geverfd muurstijl zijn op plinthoogte sporen van een zwarte verf behouden.

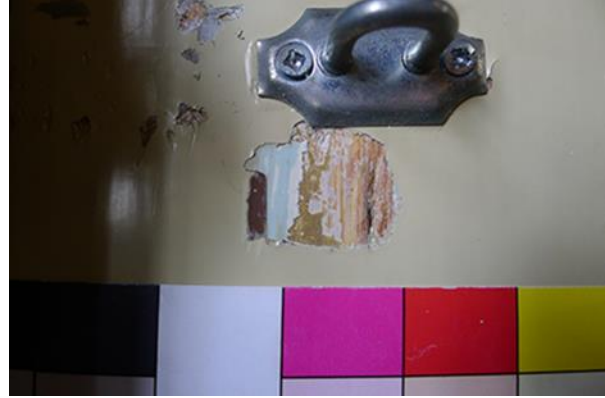
91 en 92 Op de stijlen en korbelen aangetroffen lichte okergele verf en groenig grijze verf.

93, 94 en 95 De deuren waren oorspronkelijk grijs geschilderd (al dan niet een grondverf die aanvankelijk in het zicht was) zoals te zien op de plek waar het geheng oorspronkelijk bevestigd was en op een oude deur die bewaarde gebleven is.

96 en 97 De deuren waren voorheen in een groenig grijze kleur geschilderd op een grijze grond- of verflaag. Thans hebben zij de dezelfde kleur als de donkere delen van het ingebouwde kantoor, een licht grijzig bruin / zandkleur.

98 In 1915 ingebouwd kantoor aan de noordoostzijde van de loods. De wanden zijn van houten delen. De ramen zijn in een lichte roomwitte kleur verf geschilderd. Het overige houtwerk in een licht grijsig bruin / zandkleur.

99 Het verfpakket op de deur bestaat uit meerdere lagen. Op de lichte delen van de deur is als eerste een groenig grijze verf op een lichte onderlaag aangetroffen. Voorts een witte verf of grondlaag, een lichtblauwe verf, een bruine verf en tenslotte de huidige crèmekleurige verf.

100, 101 en 102 Kleuronderzoekpunten op raam en houten wand van het kantoor, thans in twee tinten geschilderd. Zowel het raam als de wand waren oorspronkelijk in dezelfde kleur geschilderd.

Conclusie kleurstelling interieur

Wat betreft het interieur is het kleurbeeld in verschillende fasen te verdelen. Het is niet onwaarschijnlijk dat de constructie oorspronkelijk geheel van ongeverfd hout was. De deuren en ramen waren waarschijnlijk grijs geschilderd en de muren witgekalkt met een zwarte plint. De kleur okergeel aangetroffen op enkele standvinken behoort tot een volgende fase, mogelijk eind negentiende eeuw. De groenig grijze kleur op het hout van het ingebouwde kantoortje en op de deuren en waarschijnlijk ook op de ramen behoort tot de fase van 1915. De lichtere groenig grijze kleur op de standvinken zou ook uit deze tijd kunnen dateren.

WAARDESTELLING

LEESWIJZER

Op basis van de gegevens uit het voorgaande wordt hieronder een weging gemaakt ten behoeve van de vaststelling van de monumentwaarden. Als uitgangspunt worden de *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek* (2009) aangehouden. Deze zijn vastgesteld door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Stichting Bouwhistorie Nederland, Vereniging Nederlandse Gemeenten, Atelier Rijksbouwmeester en Rijksgebouwendienst.

In de *Richtlijnen* wordt een onderscheid gemaakt tussen een ‘contextuele’ en een ‘interne’ waardestelling.

Bij een ‘contextuele’ waardestelling wordt een weging gemaakt van waarden van het bouwwerk ten opzichte van soortgelijke gebouwen op landelijk, regionaal of plaatselijk niveau in de vorm van een cultuurhistorische waardering.

Bij de ‘interne’ waardestelling worden de verschillende onderdelen van één bouwwerk (context, bouwmassa, exterieur, constructie, interieur en afwerking) gewogen. Doel is het bepalen van het relatieve belang van de monumentwaarden van onderdelen van het bouwwerk, voorafgaande aan een verbouwing, restauratie of sloop waarbij men voor de keus staat deze onderdelen te behouden, te vervangen of te verwijderen.

De waardestellingsrepresentatietekeningen dienen gebruikt te worden in combinatie met de tekst; tekst en tekening vormen namelijk een onverbreekelijke samenhang.

De waardestelling maakt gebruik van een indeling in drie categorieën:

- blauw: categorie 1: hoge monumentwaarden, deze zijn van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied;
- groen: categorie 2: positieve monumentwaarden, deze zijn van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied;
- geel: categorie 3: indifferente monumentwaarden; deze zijn van relatief weinig belang voor de structuur en/of betekenis van het object of gebied.

De verschillende tinten die binnen de kleuren blauw, groen, en geel zijn toegepast geven geen nader onderscheid aan, maar zijn uitsluitend toegepast ter verheldering van de afbeelding.

Een kruis in de ruimte geeft de waarde van de draagconstructie (balklagen en vloeren) dan wel de kapconstructie of de constructie van het gewelf aan (in stippellijn betekent dat de constructie verscholen is achter afwerkingslagen).

Een cirkel (of ovaal) in de ruimte geeft de waarde van de plafondafwerking in die ruimte aan.

Een ruitvorm in de ruimte geeft de waarde van de vloerafwerking in die ruimte aan.

Belangrijke details die extra uitgelicht dienden te worden, zijn van een rondjes voorzien met de betreffende waarderingskleur.

BESCHERMINGSWIJZEN

Gebouw 66, in 1826 naar ontwerp van Jan Blanken gebouwd als mastenloods op de Rijkswerf Willemsoord te Den Helder is een van rijkswege beschermd monument (monumentnummer 508464), aangewezen in 1998 (11 februari). Daarnaast maakt de loods deel uit van het complex Rijkswerf Willemsoord (complexnummer 508460) dat in hetzelfde jaar is aangewezen.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING (contextuele waardestelling)

De 'contextuele' waardering van het gebouw is in feite al gemaakt in het kader van de selectie tot rijksmonument (zie bijlage 1). De bij de registeromschrijving beschreven waardering is hieronder overgenomen en vervolgens aangevuld. De oorspronkelijke tekst is hier cursief weergegeven.

MASTENLOODS/MASTENMAKERIJ gebouwd omstreeks 1826, plaatselijk bekend als gebouw 66. Het pand is gesitueerd aan de zuidzijde van het complex Rijkswerf Willemsoord, tussen het dokkanaal Boerenverdriet en de ketelmakerij. Tussen omstreeks 1866 en 1878 werd ten oosten van de mastenloods een lange SCHEEPSHELLING, ook genaamd de 'sluisdeurenhelling' aangelegd, die ook onder de bescherming valt.

-Het pand en de sloopshelling zijn van algemeen belang als historisch functionele onderdelen van het complex Rijkswerf Willemsoord.

-Daarnaast is het pand van belang uit cultuur- en architectuurhistorisch oogpunt als merendeels gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een in de 19de eeuw gebouwde mastenloods met mastenmakerij.

-Door de ligging aan de zuidrand van het Rijkswerfterrein heeft het pand beeldbepalende waarde voor het aanzien van de werf vanaf de zuidzijde.

De redengeving van **mastenloods/mastenmakerij (gebouw 66)** is nader te preciseren:

Algemene cultuurhistorische waarden

Als onderdeel van de ontwikkeling van Den Helder tot marinehaven met de bouw van de Rijkswerf Willemsoord, waarbij de voormalige mastenloods, nadien gedeeltelijk gewijzigd in mastenmakerij en torpedoloods, een belangrijke rol heeft gespeeld binnen het functioneren van de marinewerf, vertegenwoordigt de loods een hoge cultuurhistorische waarde.

Ensemblewaarden

De voormalige mastenloods, gesitueerd op het zuidelijke deel van de Rijkswerf Willemsoord neemt daar een belangrijke plaats in. Het heeft door zijn grote vierkante, maar eenlaagse volume met kap een beeldbepalende rol. Als zodanig heeft het gebouw aan de zuidwestzijde van de werf een hoge ensemblewaarde.

Architectuur- en bouwhistorische waarden

De voormalige mastenloods is gebouwd in een sobere, neoclassicistische rondboogstijl kenmerkend voor de vroeg negentiende-eeuwse gebouwen tot stand gekomen in de eerste bouwfase (1813-1827) van de Rijkswerf Willemsoord. De stijl en uitvoering zijn kenmerkend voor functionele architectuur uit deze tijd. Latere wijzigingen en restauraties (1888, 1915, 1947, 1954, 1995) hebben overwegend op deze vormgeving aangesloten dan wel elementen in deze stijl teruggebracht. Als zodanig is gebouw als geheel van hoge architectuurhistorische waarde. De toegepaste spanten in de vorm van een spantconstructie, vanwege de grotere overspanning, versterkt met een hangwerk is van een hoge bouwhistorische waarde.

Gaafheid en zeldzaamheid

De vroeg negentiende-eeuwse loods op de Rijks marinewerf, behorend tot eerste bouwfase (1813-1827), oorspronkelijk bestaande uit vier parallelle beuken ieder onder een eigen schilddak met zakgoten, is in hoofdvorm overwegend gaaf behouden. Latere functionele aanpassingen hebben hier enige afbreuk aan gedaan, evenals schade in de oorlog, maar ondanks deze latere veranderingen heeft de hoofdvorm en constructie nog in hoge mate een gaaf karakter.

De voormalige mastenloods is door zijn specifieke karakter bij uitstek zeldzaam te noemen. Als onderdeel van de Rijkswerf Willemsoord is de grotere opzet te vergelijken met het iets eerder tot stand gekomen en (eveneens door Jan Blanken) begin negentiende eeuw gemoderniseerde marine dok in Hellevoetsluis.

MONUMENTWAARDEN (interne waardestelling)

De ‘interne’ waardering van het bouwwerk heeft betrekking op (de verschillende onderdelen van) het bouwwerk zelf. De hierbij behorende waardestellingsrepresentatietekeningen zijn niet zonder de tekst te lezen.

Bouwmassa, exterieur en constructie

- De vroeg negentiende-eeuwse loods op de Rijksmarinewerf behoort tot de eerste bouwfase (1813-1827). De loods van één bouwlaag telt een viertal parallelle beuken ieder onder een eigen schilddak met zakgoten. In de loop van de negentiende eeuw zijn aan de noordzijde de vier eind dakschilden gewijzigd in een doorgaand dakschild. Bij de wijziging in gebruik in 1888 is de oostelijke beuk ingekort en is een hoek uit het oorspronkelijk vierkante grondplan genomen. De met deze aanpassingen ontstane bouwmassa heeft een hoge monumentwaarde.
- De gevels zijn opgetrokken van baksteen in staand verband, in aanleg boven een hardstenen plint en horizontaal geleed door een hardstenen band. De noord- en westgevel zijn grotendeels gaaf behouden uit de bouwtijd en hebben een hoge monumentwaarde.

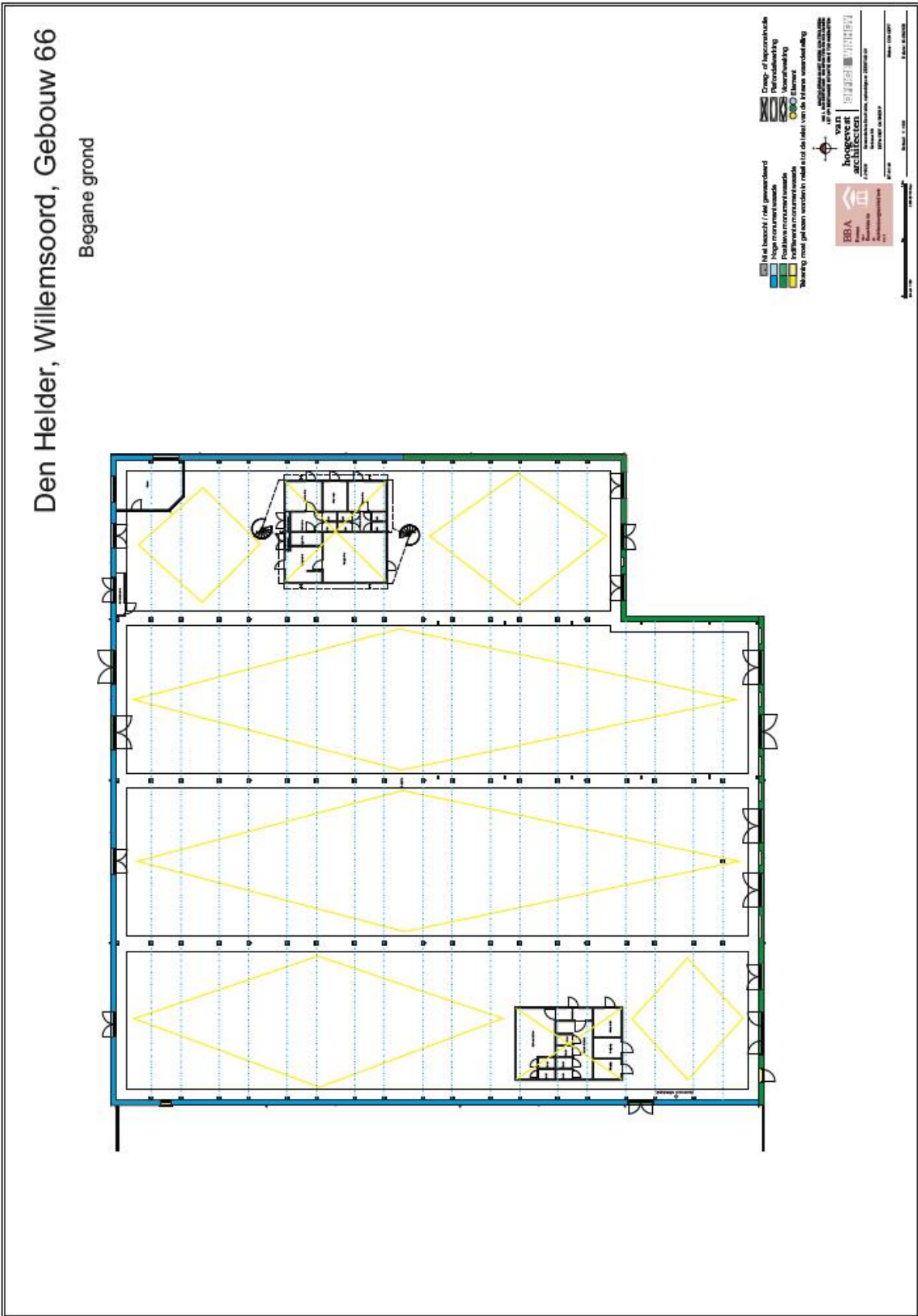
- De oostgevel is gedeeltelijk opnieuw opgetrokken van hergebruikt materiaal, waarbij de hardstenen plint en hardstenen cordonband vervangen zijn in cementpleister. Het gedeelte uit de bouwtijd heeft een hoge monumentwaarde, het opnieuw opgemetselde gedeelte heeft een positieve monumentwaarde.
- De zuidgevel is in 1915 nieuw opgetrokken inclusief een gedeelte van de oostgevel van de derde beuk en ook de zuidgevel van de in 1888 ingekorte oostbeuk. Delen van de zuidgevel zijn nadien nogmaals vernieuwd. Bij de zuidgevel ontbreekt de hardstenen plint en cordonband. Het vernieuwde metselwerk heeft in algemene zin een positieve monumentwaarde.
- De gevelindeling van de west- en oostgevel is afwisselend een travee met een venster en een met een blinde muur; deze indeling volgt het alternerend stelsel van de draagconstructie met smalle (venster) en brede (blinde muur) traveeën. Deze indeling is oorspronkelijk en heeft een hoge monumentwaarde.
- De oorspronkelijke halfronde vensters hebben een spaakvormige roedenverdeling. Zij zijn solitair of in combinatie met dubbele deuren toegepast. In geval van solitaire vensters is aan de buitenzijde een verzwaarde middenstijl toegepast. In geval van deuren (en vensters uit 1915) ontbreekt deze stijl. De oorspronkelijke vensters en deuren hebben een hoge monumentwaarde.
- In noord- en zuidgevel is de indeling aangepast. Het alternerend stelsel van venster-deur-venster is gewijzigd. Soms zijn de drie gevelopeningen vervangen door twee bredere of zijn oorspronkelijke deuren vervangen door bredere exemplaren. Niet oorspronkelijke gevelopeningen of verbrede deuren op de oorspronkelijke plaats met rondboog of segmentboogvorm hebben een positieve monumentwaarde.
- De daken zijn sinds de restauratie in de jaren negentig van de vorige eeuw voorzien van een leien dakbedekking. Deze oorspronkelijke dakbedekking was in 1952 vervangen door een bitumineuze dakbedekking van shingles. De conform de oorspronkelijke dakbedekking herstelde leien bedekking (1997) heeft een hoge monumentwaarde.
- De oorspronkelijke houten draagconstructie bestaat uit reeksen standvinken afwisselend zonder of voorzien van schoren en korbelen. Op de dekbalken rust de samengestelde dakconstructie bestaande uit spanten versterkt door een hangwerk. In sommige spanten zijn gehakte telmerken aangetroffen. De oorspronkelijke constructie heeft een hoge monumentwaarde.
- Restauratie in hetzelfde materiaal en constructie hebben eveneens een hoge monumentwaarde.
- De in 1915 uitgevoerde aanpassingen van de houten kapconstructie in de vorm van geklonken liggers en trekstangen hebben een hoge monumentwaarde.
- De stalen portalen uit de jaren zeventig van de vorige eeuw hebben geen constructieve functie maar zijn een restant van een verdwenen loopkatsysteem en hebben een indifferente monumentwaarde.
- De versterking in beton van een deel van de vloer, en al eerder uitgevoerde versterking in beton van poeren en ligger in de zuidgevel, hebben een indifferente monumentwaarde.

Interieur en afwerking

- De oorspronkelijke indeling in vier parallelle beuken ieder oorspronkelijk van negentien traveeën, die afwisselen in breedte, wordt bepaald door de houten constructie van standvinken alternerend uitgevoerd zonder of met schoren en korbelen. De oorspronkelijke indeling is gaaf behouden en heeft een hoge monumentwaarde.
- Het houten dak (ziende kap) is in 1997 hersteld. Oorspronkelijk dakbeschot, sporen en gordingen hebben een hoge monumentwaarde. Nieuw werk conform bestaand heeft een positieve monumentwaarde.
- Het in 1915 ingebouwde kantoortje met houten wanden van kraaldelen en glas, is onderdeel van het historische gebruik van de loods. Het bouw materiaal van het ingebouwde kantoortje is kenmerkend voor de bouw tijd. Het kantoortje heeft hiermee een hoge monumentwaarde.
- De inbouwen met toiletten en andere voorzieningen zijn recent en weinig bijzonder en hebben geen historische relatie met het gebruik van de loods. Deze inbouwen hebben een indifferente monumentwaarde.
- De vloer in de loods is bij de laatste restauratie/verbouwing eind jaren negentig van de vorige eeuw volledig vervangen door een rastervloer met betonnen kabelgoten en vakken gevuld met een isolerende (gasbeton)laag met rubberachtige afdekking. Deze nieuwe vloer heeft een indifferente monumentwaarde.

WAARDESTELLINGSREPRESENTATIETEKENINGEN

De plattegronden dienen gelezen te worden in combinatie met de tekst van de interne waardestelling.

Begane grond.

SAMENVATTING

Gebouw 66 is in 1825-1826 gebouwd als mastenloods op de voormalige Rijkswerf Willemsoord in Den Helder naar ontwerp Jan Blanken (1755-1838). Het gebouw heeft in de loop van de jaren diverse wijzigingen ondergaan, zowel in de gevels als in de houten constructie, als gevolg van veranderend gebruik. Verbouwingen en restauraties hebben plaatsgevonden in 1860, 1888, 1915, 1943, 1947-1952, jaren 1970 en in 1997. Behalve mastenloods is het gebouw onder meer in gebruik geweest als mastenmakerij, torpedoloods, en ijzermagazijn. Tegenwoordig heeft het een culturele bestemming.

Het eenlaags bakstenen gebouw in sobere classicistische vormentaal, en oorspronkelijk op een vierkant grondplan, bestaat uit vier noord-zuid gerichte beuken, ieder onder een eigen schilddak met daartussen zakgoten. Aan de noordzijde zijn de vier dakschilden vervangen door een langgerekt omlopend dakschild. Aan de zuidzijde is de oostelijke beuk ingekort en daar van een nieuwe topgevel als afsluiting van het zadeldak voorzien. De dakbedekking bestaat uit leien in maasdekking. De nokvorsten en hoekkepers zijn met lood bekleed.

De gevels boven een hardstenen plint opgetrokken van baksteen in kruisverband worden horizontaal geleed door een hardstenen cordonband en afgesloten door een geprofileerde houten gootlijst. Bij de herbouwde zuidgevel ontbreken de plint en de cordonband.

De oorspronkelijke rondboog gevelopeningen bevatten afwisselend alleen een rondboogvenster ofwel een combinatie van een dergelijk venster als bovenlicht van een deur of van een venster. Solitaire rondboog vensters zijn altijd boven de hardstenen cordonband geplaatst. In geval van een bovenlicht in combinatie met een deur of venster is de cordonband onderbroken en is een houten tussendorpel (kalf) toegepast. Latere bredere gevelopeningen hebben een segmentboogvorm. De ontlastingsbogen van alle vensteropeningen zijn voorzien van een hardstenen sluitsteen. Bij de rondboog bovenlichten is er een verschil in detaillering. De solitaire bovenlichten hebben alle een verzwaarde middenstijl. Deze valt extra op doordat deze thans wit geschilderd is.

Het interieur is verdeeld in een viertal beuken, waarvan de oostelijke is ingekort. De houten constructie van het gebouw bestaat uit reeksen standvinken die een dekbalk dragen waarop de samengestelde spanten rusten, bestaande uit een spant in combinatie met een hangwerk (in de vorm van een afgeschoorde makelaar). De constructie is aan de noordzijde aangepast waar de vier afzonderlijke dakschilden zijn vervangen door één doorlopend dakschild.

De houten stijlen van de standvinken op natuurstenen poeren staan afwisselend 2,70 en 3,30 meter uit elkaar en zijn alternerend zonder en met korbelen en schoren uitgevoerd. In het verlengde van de smalle travee zonder schoren bevindt zich in de gevel een venster en in het verlengde van de brede travee met schoren en korbelen een blinde muur. Op enkele spanten zijn gehakte telmerken aangetroffen. Op diverse plaatsen staan opschriften op de kapconstructie. Deze beslaan de gehele periode van de bouwgeschiedenis.

Als gevolg van wijzigingen in het gebruik zijn enkele houten dekbalken vervangen door stalen balken met klinknagels en zijn in de kapconstructie trekstangen aangebracht. Een zestal stalen portalen in de tweede beuk vanuit het oosten behoort tot een in de jaren zeventig ingebouwd, en thans verdwenen loopkatsysteem. De vloeren zijn bij de restauratie en herinrichting in 1997 vervangen.

BIJLAGE 1 Redengevende omschrijving rijksmonument

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Monumentnummer*: 508464

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 11 februari 1998
Kadaster deel/nr: 8982/10

Monumentnaam**

Gebouw 66 (object M)

Complexnummer

508460

Complexnaam

Rijkswerf Willemsoord

Woonplaats*

Den Helder

Gemeente*

Den Helder

Provincie*

Noord-Holland

Straat*

Willemsoord

Nr*

66

Toev.*

Postcode*

1781 AS

Woonplaats*

Den Helder

Situering

Locatie

Rijkswerf Willemsoord

Willemsoord

73

1781 AS

Den Helder

Rijkswerf Willemsoord

Kadastrale gemeente*

Den Helder

Sectie*

D

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

5988

Rijksmonumentomschrijving**

Inleiding

MASTENLOODS/MASTENMAKERIJ gebouwd omstreeks 1826, plaatselijk bekend als gebouw 66. Het pand is gesitueerd aan de zuidzijde van het complex Rijkswerf Willemsoord, tussen het dokkanaal Boerenverdriet en de ketelmakerij. Tussen omstreeks 1866 en 1878 werd ten oosten van de mastenloods een lange SCHEEPSHELLING, ook genaamd de 'sluisdeurenhelling' aangelegd, die ook onder de bescherming valt. De meest oostelijk gelegen beuk is aan de zuidzijde vermoedelijk omstreeks 1911 enigszins ingekort. In 1931 werd een deel van de loods ingericht tot ijzermagazijn.

Omschrijving

Op vrijwel vierkant grondplan gebouwde loods van één bouwlaag hoog, bestaande uit vier noord-zuidgerichte

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

beuken onder vier schilddaken met noklijnen loodrecht op de Zuidstraat. De meest oostelijke beuk is ingekort en heeft een zuidelijke kopgevel met zadeldak. De daken zijn aan de noordzijde gekoppeld door een schilddak over de hele (oost-west) breedte van het gebouw.

De houten draagconstructie bestaat uit geschoorde standvinken die per beuk een gordingenkap dragen. De gevels zijn opgetrokken in rode baksteen boven een hardstenen plint en worden voorts horizontaal geleed door een hardstenen cordonband en worden afgesloten door een geprofileerde houten gootlijst.

De gevels worden geleed door vele rondboogvormige vensterassen die ofwel een venster, ofwel een deur, ofwel een boven de cordonband geplaatst bovenlicht bevatten. De sluitstenen van de rondbogen zijn van hardsteen. De vensters bestaan uit een houten rechthoekig twaalfruitsvenster en een rondboogvormig bovenlicht met radiale roedenverdeling. De deuren bevatten in oorsprong een rechthoekige dubbele paneeldeur met glas en een rondboogvormig bovenlicht met radiale roedenverdeling. De deuren zijn deels met ijzerbeslag versterkt. De hooggeplaatste bovenlichten hebben een radiale roedenverdeling.

De noordgevel heeft elf vensterassen, waarvan er zes een deur bevatten, één een venster en vier een hooggeplaatst bovenlicht.

De oostgevel heeft zeven vensterassen, waarvan er één een venster bevat en zes een hooggeplaatst bovenlicht.

De zuidgevel heeft geheel oostelijk een terugspringende kopgevel met zadeldak. De eerste bouwlaag bevat drie oorspronkelijke rondboogvormige ingangen met een dubbele paneeldeur en bovenlicht. In de jongere topgevel is een rechthoekig houten venster met meerruitsroedenverdeling aangebracht. De zuidgevel heeft voorts een breedte van zes (drie maal twee) vensterassen met zes toegangen. Van west naar oost bevatten deze: een rechthoekige houten toegang, een rondboogvormige toegang, twee korfboogvormige toegangen en twee rechthoekige toegangen.

De westgevel heeft acht oorspronkelijke vensterassen, waarvan er één een deur bevat, zes een hooggeplaatst bovenlicht en één een rondboogvenster.

Het interieur bevat een oorspronkelijke kantooruimte in de noordoostelijke hoek van de loods, bestaande uit een door houten stijl- en regelwerk afgeschermd ruimte met een afgeschuinde hoek in het zuidwesten. Het stijl- en regelwerk is opgevuld met een houten borstwering met daarboven witglazen ruiten in een meerruits roedenverdeling. De scheepshelling ('sluisdeurenelling') ten oosten van de mastenloods bestaat uit een bakstenen helling met twee noord-zuidgerichte houten glijders (hellingbalken). De kaden zijn tegenwoordig (1995) van beton.

Waardering

Het pand en de scheepshelling zijn van algemeen belang als historisch functionele onderdelen van het complex Rijkswerf Willemsoord. Daarnaast is het pand van belang uit cultuur- en architectuurhistorisch oogpunt als merendeels gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een in de 19de eeuw gebouwde mastenloods met mastenmakerij. Door de ligging aan de zuidrand van het Rijkswerfterrein heeft het pand beeldbepalende waarde voor het aanzien van de werf vanaf de zuidzijde.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Opslag

Functie

Loods

COLOFON

Foto omslag:

Gebouw 66, voormalige rijkswerf Willemsoord, gezien vanuit het zuidoosten.

Detail grijze verfafwerking op oude deur en deurgrendel.

Bouwhistorische opname met waardestelling en verkennend kleuronderzoek

Auteurs: drs. [REDACTED] en dr.ing [REDACTED]
Datum: november 2020
Opdrachtgever: [REDACTED] Architecten B.V.
Vormgeving: [REDACTED] omslag)
Projectnummer: 900
Uitvoering: BBA, Bureau voor Bouwhistorie en Architectuurgeschiedenis v.o.f.
Julianaweg 1
3521 VA Utrecht
030 7519872
bba@bouwhistorienederland.nl
www.bouwhistorienederland.nl
KvK Utrecht nr. 30129646

© Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs en de opdrachtgever.